

Исток Православни

Папа “купује” православље или га је већ “купио”

ВАТИКАН ФИНАНСИРА СРПСКУ ПРАВОСЛАВНУ ЦРКВУ!

У претпрошлом броју писали смо о актуелним дешавањима у Српској православној цркви, односно о српским зилотима који су на трагу грчких светогорских монаха и на овим просторима почели да шире своју мисао.

У Фрушкој гори и у овчарско-кабларском крају и околини Чачка, српски зилоти су подигли глас против званичне политике Српске Православне Цркве и њеног потписивања екуменске повеље. То је био разлог иступања читавог сестринства манастира Стјеник у околини Чачка из оквира институционализованог српског

православља што је довело до њиховог избацивања из манастира, а потом и покренуло нека питања која се тичу будућности саме Православне цркве.

У редовима фрушкогорских монаха такође су присутне присталице Цркве истинских православних верника, односно зилота, који сеprotиве уједињењу свих хришћанских цркава. Иако су у Српској православној цркви већ биле покренуте иницијативе да се из ове будуће Свете горе прогнају заговорници зилотске “јеретичке” мисли, до тога ипак, за сада, није дошло.

У међувремену, недавно је објављена информација којој у јавности није дат одговарајући значај иако она представља прави преседан у читавој историји хришћанства: извори из Римске курије незванично су потврдили да је почетком ове године поглавар Римокатоличке цркве папа Јован Павле ИИ послао 100.000 долара помоћи Српској православној цркви. **Донацију су преузели митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић и епископ бачки Иринеј Буловић приликом заједничке посете Ватикану у фебруару, која није имала благослов Сабора, већ само Светог синода, мада за такве одлуке Синод по црквеном уставу нема ингеренције.**

Српска православна црква се и даље не изјашњава поводом ове вести, а дипломатски кругови Ватикана кажу да СПЦ вероватно “*не жели тиме да маше*”. **Али ово није ни прва ни последња донација коју је СПЦ добила од Римокатоличке цркве.**

Незванично сазнајемо из извора блиских високом свештенству Српске православне цркве да је Ватикан у више наврата до сада финансијски помагао “*сестринску хришћанску цркву*”.

МИЛОШЕВИЋ БИО БОЉИ ОД САДАШЊЕ ВЛАСТИ

Након пропасти комунистичке идеологије и њеног антирелигијског режима у СССР-у и земљама Источне Европе, православље као већинска религија у овим земљама нашло се на прекретници, али

чини се да није искористило на прави начин шансу за духовну обнову и значајније укључивање у модерне токове политичког дијалога не само са другим верским заједницама већ и са државом. Српска православна црква је деценијама била насилно гурнута на маргину друштвеног живота, обештећена одузимањем земље и других материјалних добара. Њена улога је била сведена на порту и олтар, а њено свештенство је деловало готово као у илегалу.

Значајна материјална помоћ СПЦ стизала је од Светског савеза црква у који се она уључила 1965, после Московске патријаршије, Бугара и Румуна. “Без ње се не би могло ни замислити оснивање нових богословија, штампање уџбеника и богослужбених књига, издавање религиозне библиотеке”, каже наш извор.

Тако је на пример за Богословију у Сремским Карловцима ССЦ дао донацију у износу од 25.000 долара, добијена је “значајна сума” за подизање нове зграде Богословског факултета у Београду, обилато су помагани “пројекти образовања свештеничког подмлатка”.

“Сви смо очекивали да ће са променом режима октобра 2000. године доћи боља времена и за цркву. Али изгледа да смо се преварили. Последњих годину дана СПЦ се налази у горем положају него икад. Чак и за време оних страхотних деведесетих година прошлог века, под режимом Слободана Милошевића, није било овако. Нарочито после атентата на премијера Зорана Ђинђића, држава као да је потпуно заборавила на цркву. Садашњи политичари који су на власти у Србији ставили су СПЦ у такву позицију да она једноставно мора да прихвати помоћ са стране. Не знамо ни да ли ћемо успети да завршимо изградњу храма светог Саве на Врачару.

Године 1990, када је Социјалистичка партија Србије имала две трећине посланика у Скупштини СР Србије, донета је одлука да се Српској православној цркви врати национализована имовина. И касније, заправо током читаве десетогодишње владавине

Слободана Милошевића, држава је финансирала Српску православну цркву, а за узврат добијала мању или већу подршку. Није било знатнијих званичних протеста врха Српске православне цркве против Милошевићевих политичких потеза, све до епископске конференције СПЦ, сазване за 2. јануар 1997, која је прерасла у ванредну " црквену скупштину". Тада је СПЦ упутила јавно саопштење, односно протест против Милошевића, али на њему није било потписа свих 30 владика, већ само 20. Повод за ово званично иступање били су студентски и грађански протести против изборне крађе гласова и фалсификовања локалних избора, када је огорчени народ на улицама први пут јавно прозивао и патријарха Павла, називајући га "црвеним попом" и оптужујући га за сарадњу са Милошевићем.

Протест су потписали патријарх Павле, митрополит дабробосански Николај и сви присутни епископи (**Иринеј бачки тек после дугог колебања и са тешком муком, испод стола држећи папир на колону**), а најоштрији критичари комуниста и актуелне власти у земљи, митрополит Амфилохије и епископ Атанасије нису присуствовали овом заседању у Патријаршији, јер их је невреме спречило да допутују у Београд. Митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић је тек **накнадно потписао документ који оштро осуђује Милошевићев режим.**

Ватикан, који је одиграо значајну улогу у распиривању ратних сукоба на територији бивше СФРЈ, успоставио је боље односе са Српском православном црквом тек након петookтобарских промена и свргавања Милошевића са власти, а две године касније Београд је посетио немачки кардинал Каспер, председник Папинског већа за јединство хришћана, који је касније изјавио да се СПЦ "отвара европском поимању међусобних односа", понајпре захваљујући политичким променама након 2000. године. Све до тада СПЦ је тврдо стајала уз Московску патријаршију, али са променом државне политике, и црква је заузела нешто другачије ставове, тачније њен поглед више није упрт искључиво ка Истоку.

Прозападно оријентисана нова власт у Србији променила је и курс званичне политике Српске православне цркве која је све до тада традиционално била везана за Руску православну цркву.

“ДОС-овска власт је уздрмала историјске корене СПЦ”, каже наш саговорник и додаје: “Сви се они труде да се додворе Европи, а после атентата на премијера Зорана Ђинђића, још више Америци. Заборављају притом на историјско наслеђе и верски и национални идентитет, који ће уколико се овакав тренд настави, неповратно нестати. А материјална добра и финансијска помоћ у том случају Српској православној цркви неће значити баш ништа!”

ПАПА - ПРВИ МЕЂУ ЈЕДНАКИМА

Иако су протестанти први, још почетком 20. века, почели да организују масовне екуменске конференције, а потом 1948. године у Амстердаму и основали Светски савет цркава, последњих година Римокатоличка црква покушава да поврати своју доминацију. Рим је испрва био суздржан и држао се по страни ових првих окупљања, а онда је папа Иван ИИИ направио заокрет током Другог ватиканског сабора 1962-1965, када је изгласан декрет о екуменизму, а као главни циљ одређено уједињење Хришћанске цркве. Светски савез цркава је за педесет и више година окупио 339 хришћанских цркава: протестанте, православне и англиканце, **али Католичка црква ни дан-данас није члан овог Савеза.**

У екуменистичком дијалогу хришћанских цркава најболнија тачка увек је био **однос између Католичке и Православне цркве**, које су заправо најсродније. Православни свет је екуменизам донедавно тумачио или као “црквену дипломатију” или као највеће **зло које може снаћи православље**, али последњих година су званични ставови православних хришћанских цркава о питањима зближавања и уједињења свих хришћанских цркава драстично измењени.

О зближавању Источне и Западне хришћанске цркве међу православним верницима, па и свештенством и монасима у нашој земљи владају различита мишљења упркос званичном ставу Српске православне цркве **која је у јулу ове године потписала екуменску повељу**. За успостављање сарадње и зближавања са Римокатоличком црквом и њеним поглаваром у Ватикану СПЦ је задужила два своја великодостојника који су одраније добро познати нашој јавности јер су током последње деценије често јавно износили своје ставове о разним питањима - **бачког епископа, “црвеног владика” Иринеја Буловића и митрополита црногорско-приморског Амфилохија Радовића**, који је иначе био највећи заговорник иступања СПЦ из Светског савеза цркава 1997. Као званични представници Српске православне цркве у неколико наврата они су посећивали Ватикан и папу Јована Павла ИИ у циљу **“унапређења сарадње”**.

Међутим, никада у свом обраћању медијима по повратку из Рима нису поменули најконкретнији вид те сарадње у виду финансијске помоћи. Са друге стране, у својим изјавама често напомињу улогу папе у будућој обједињеној хришћанској цркви. Тако је епископ Иринеј Буловић пре два месеца, 25. септембра, у цркви Узнесења Блажене Дјевице Марије у Београду, на прослави јубилеја, 25-годишњице поинтификације Папе Јована Павла ИИ, рекао: “Ако историјски, као што се сви ми хришћани надамо и молимо (а не тек есхатолошки), дође до поновног јединства хришћанске васељене, онда ће у њој, у складу са Предањем и поретком древне Цркве, почев од апостолских времена, епископ града Рима свакако бити први епископ те васељене”.

А патријарх Павле је по повратку из Никеје са Општег православног сабора прославе 2.000-годишњице православља изјавио:

“Доћи ће до јединства свих хришћана кроз тзв. екуменски покрет у коме је учествовала и наша црква”.

Али међу српским јерарсима има и оних који се не слажу са овом тенденцијом све чешћих екуменистичких контаката између СПЦ и Ватикана. Владика рашко-призренски Артемије је жестоки противник екуменизма који сматра да СПЦ нема шта да тражи у Светском савету цркава (због оваквог става васељенски патријарх Вартоломеј му је својевремено забранио приступ на Свету гору). Са ~~владиком жичким Атанасијем и митрополитом црногорско-приморским Амфилохијем~~ чини тзв. тврду струју у СПЦ (сва ~~тројица~~ су ученици, духовна деца Јустина Поповића). Владика Артемије каже:

“Нажалост, многе изјаве и поступци неких представника православних цркава с правом забрињавају и узнемирују православну савест многих, јер граница између праве и неправе вере из дана у дан постаје све нејаснија и невидљивија. Тиме се доводи у питање чистота вере коју смо наследили од светих Апостола и светих Отаца, коју је православна црква као њен једини непоколебиви носилац и чувар, чувала и сачувала до наших дана.”

Овакав став не разликује се много од гледишта српских зилота који себе сматрају чуварима истинског православља.

Званичници СПЦ не залазе у детаље практичног устројства екуменистичке црквене организације наглашавајући искључиво духовно јединство нове надцркве која би окупила све хришћане. Са друге стране, Римокатоличка црква на челу са папом већ годинама уназад преко Папинског већа за јединство хришћана и дипломатских контаката јача утицај папе у целом свету, и то не само у католичким земљама. Очигледна је и тежња Сједињених Америчких Држава да папин утицај буде што јачи на глобалном плану.

С обзиром на то да нови светски поредак настоји да организује све државе и институције, а екуменизам да обједини све религије, а

пошто се глобализација одвија под патронатом светских центара моћи, сасвим је основано питање где је смештен **екуменистички центар моћи**? Односно, ако знамо да САД, као најмоћнија држава света, контролише највећи део светске економије, морамо се запитати и ко ће бити на врху нове Вавилонске куле модерног доба?

Није ли то папа - “први међу једнакима”?

Папа Јован Павле ИИ 30. маја 1998. упутио је енцикличко писмо у коме је званично изјавио да се он лично и Католичка црква потпуно посвећују напорима за јачање екуменизма - тражењу јединства међу црквама. Притом је говорећи о екуменизму отворено нагласио да је он Петров наследник, односно “први слуга јединства Цркве” али да “он не може сам носити тај огроман задатак”, па зато позива “црквене вође и њихове теологе да приђу заједно с њим братском дијалогу”.

Ово је наравно узнемирило вође многих цркава, а посебно протестанте и православне који су се и одвојили од Рима због папине супремације. Прва глава Рима очито још увек инсистира да је и једина глава хришћанских цркава. То потврђују и бројна путовања папе Јована Павла ИИ по свету (100 путовања у 133 земље за 25 година!), његово ангажовање у различитим институцијама поводом актуелних историјских питања и многи други његови званични иступи који покушавају да ревалоризују улогу Католичке цркве у неким историјским догађајима (нпр. извињење Јеврејима због тога што је Католичка црква пропустила прилику (!) да устане у одбрану Јевреја од геноцида који су над њима спровели нацисти током Другог светског рата) и повећају њен углед у свету. Из свих ових разлога, један православни теолог је написао:

“Римска црква се сада показује свету као мирољубива; она покушава да оправда извештаје о својим суровостима. Обукла се у обличје побожности, али није се променила. Свако начело којим се папство

руководило у прошлим вековима, постоји и данас. Она се још увек држи науке која је уведена у мрачном средњем веку.”

У сваком случају, примат папе је један од главних камена спотицања у међуцрквеном дијалогу, којем се најжустрије опире Руска православна црква са патријархом Алексејем ИИ на челу.

Из садашње екуменске визуре, Ватикану је Београд много ближи него Москва. Међутим, Београд и Москву повезује чињеница да су то једина два преостала главна града православних европских земаља које папа још није походио. Мада, после недавне посете Светозара Маровића, председника СЦГ, Ватикану, италијански медији увелико најављују и папину посету Београду, већ 2004. године. Један свештеник Српске православне цркве у Војводини, који је желео да остане анониман, упозорава:

“Светски савез цркава губи ауторитет и привремену улогу чији је циљ био да постепено припреми протестанте и православне за спајање са Ватиканом. Зато не треба да нас изненађује што све води томе да папа поново преузме власт над свим црквама.”

ЕКУМЕНИЗАМ НЕМИНОВНОСТ?

У свим изјавама високих свештеника Српске православне цркве о екуменизму карактеристична је доследност у понављању једне речи - **неминовност**. Управо та реч представља најсликовитије и најјезгровитије поентирано њихово виђење читаве проблематике. За разлику од протестаната, који су у свом прагматизму први почели да раде на практичном заједништву свих хришћанских цркава, и католика, који су се укључили у “модерне токове плурализације” тек након што су схватили да ће им, уколико закасне на историјску позорницу, измаћи улога предодређеног вође свеопштег помирења хришћанских цркава, православне цркве су чамиле у комунистичком кавезу и у својој (само)изолованости уздизале духовно страдање за православље, али и тада, у комунизму, СПЦ је била много више наклоњена екуменизму него

касније, после 1989. Неки православци су ипак изјављивали да је екуменизам “скуп свих досадашњих јереси” и да је могућ само ако се друге религије приклоне православљу (архимандрит Јустин Поповић).

Али колико се овај јустиновски став радикализовао у времену распада СФРЈ, сведочи књига А. Коломириса, објављена у Београду 1994, с благословом владике Д. Крстића, у којој се каже да је **“већ и само присуство православних на екуменској конференцији издајство Христа”** и да **“нема компромиса чак и да папа изненада одлучи да постане православан”**.

Слична мишљења присутна су и данас, јер посете званичне делегације Српске православне цркве Папинском већу за јединство хришћана, које су учестале ове године, изазвале су не само негодовање у народу него и протесте пред Српском патријаршијом у Београду.

Још увек је свеже сећање на улогу Ватикана у протеклим ратовима на просторима бивше Југославије, и управо то је једна од “тешко савладивих разлика сестринских цркава” - чињеница да су се и Српска православна црква и Ватикан прилично неславно показали током прошле деценије када су их историјски догађаји повукли у политику и од многих клерика направили политичке комесаре, војне стратега и идеолошке саветнике, на супротним странама барикада ратишта на Балкану.

И док је тадашња Милошевићева политика херметички затворила СПЦ унутар уског круга православног света, ДОС-овска политика тражи нове стратегије за нове партнере. У промоцији новог прозападно оријентисаног државног апарата, демократе на власти кокетирају и са црквом, те СПЦ, да би остварила што тешњу везу са државом, полако почиње да следи “дух времена” и отвара врата Западу а самим тим и екуменизму.

Али као и пре неколико година, као уосталом и вековима уназад, основно питање које се поставља јесте: да ли је Српска православна црква пре свега хришћанска црква или национална црква?

И да ли је хијерархија појмова у њеном називу само случајност?

ИЗДВОЈЕНО: СВИ РАСКОЛИ УНУТАР СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Расколницима се сматрају свештена лица која су рукоположена у канонској Православној цркви а која су се одвојила од цркве. Ових дана, на заседању Светог архијерејског сабора, расправља се о проблемима са којима је СПЦ суочена, о Македонској православној цркви, Црногорској православној цркви и Цркви истинитих православних хришћана, тзв. зилотима. Док се настанак прве две верске групе може сагледати пре свега из политичко-националног угла, трећа групација свештених лица долази у конфликт са канонском црквом из искључиво идејно-религиозних разлога.

МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

У Македонији траје раскол Православне цркве још од 1967. године када су тамошњи великодостојници одбацили аутономију коју им је СПЦ дала 1958. и отцепили се у тзв. Македонску националну цркву. У пролеће 2002. отварање “македонског питања” још више је заострило односе између двеју цркава. Спор је избио поводом иницијативе СПЦ да две цркве пронађу споразумно решење око канонског статуса МПЦ, чију аутокефалност СПЦ никада није одобрила. Предлог СПЦ је подразумевао да се МПЦ одрекне аутокефалности, а заузврат СПЦ би јој признала најширу аутономију под називом Охридска архиепископија. Синод МПЦ, међутим, није прихватио понуду СПЦ, након чега је патријарх Павле у име Светог синода СПЦ упутио јавни апел за превазилажење “раскола” и поновног успостављања канонског јединства СПЦ. Тиме је индиректно ставио до знања да је СПЦ спремна да прими и појединачне епархије. Његов позив је прихватио митрополит Велеско-повардарске епархије Јован, што је

значило поделу унутар МПЦ, односно присаједињење једног њеног дела Српској православној цркви. Поглавар МПЦ оптужио је патријарха СПЦ за “нескривене апетите” за “присвајање” МПЦ и упитао докле ће СПЦ претендовати да “влада над оним што није српско”.

ЦРНОГОРСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

Сукобљавање државне политике Милошевићевске Србије и државне политике либерала Црне Горе почетком деведесетих довело је и до одвајања Црногорске православне цркве, која је настала на Цетињу 1993, када је на њено чело доведен Антоније Абрамовић, рашчињени свештеник Америчке православне цркве у Канади. После његове смрти заменио га је такође рашчињени Мираш Дедеић који је дошао из Италије. ЦПЦ се позива на историју: самостална од 1603. године, ЦПЦ је канонски аутокефална од 1766, па све до 1920. године. Српска православна црква признаје аутокефалност Црногорске православне цркве само до стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, када је Црна Гора постала саставни део новостворене државе, чиме је и ЦПЦ изгубила самосталност. СПЦ данас ЦПЦ и не сматра расколничком групом, већ сектом јер се на њеном челу налази Мираш Дедеић кога је екскомуницирала Васељенска патријаршија. Колико је политика кумовала оваквом развоју догађаја, довољно говори актуелно питање раздвајања/опстанка Србије и Црне Горе, о којем митрополит Амфилохије Радовић каже: “До тога може доћи само противно вољи народа, путем насиља, крађе, уцена и претњи. Зато ће СПЦ игнорисати евентуалну одлуку Црне Горе о самосталности. Што се, пак, Црногорске православне цркве тиче, она је ‘чедо титоиста’ који и данас настављају насиље над СПЦ.”

ЗИЛОТИ

Истински православни хришћани су се у Србији појавили 1997. године, али ни дан-данас нису регистровани, јер за себе кажу да су

катакомбна црква, попут првих хришћана. На њиховом челу је есфигменски јеромонах Акакије Станковић који је проширио зилотску мисао највише по фрушкогорским манастирима. У духовном јединству једино са грчким старокалендарским Синодом Хризостома ИИ, зилоти не признају званичне Православне цркве јер су огорчени због њихове сарадње са Светским савезом цркава. Они су најжешћи противници екуменизма, “јереси која прети да уништи исконско православље”. Духовна деца светогорског манастира Есфигмен, следбеници најрадикалније и најконзервативније струје у православљу живе испосничким животом и руководе се мотом “Православље или смрт”. Српска православна црква их сматра отпадницима, ултрашима и контрашима који “разједају цркву”, али високо свештенство СПЦ о њима не прича баш много у јавности. Чини се да им се узима као “олакшавајућа околност” то што немају везе ни са једном политичком струјом и не представљају политичку творевину. Њихову ортодоксну, конзервативну Христову веру званична црква види као “непослушност изазвану духовном обманом” (прелест).

ЕКУМЕНИЗАМ - ВАВИЛОНСКА КУЛА МОДЕРНОГ ДОБА

За савремену Европу питање јединства је изузетно важно јер у глобалној расподели економске моћи ниједна европска држава, па чак ни Велика Британија, која свим силама настоји да докаже своју супериорност у оквиру старог света, не може да парира Сједињеним Америчким Државама. Идеја о Уједињеној Европи стара две стотине година могла је и да се укисели да се историја није поиграла и ратним лудилом у више наврата ишарала стари континент бројним границама, државним, етничким, верским. Гледано са овог последњег аспекта, четири стотине милиона хришћана целе Европе тражи у екуменизму заједничке хришћанске корене користећи шансу политичке климе свеопштег уједињавања у Европској заједници. Али јављају се и гласови који питају да ли је Европа заиста само хришћанска, поготово када се узме у обзир број муслимана у њој који се стално повећава.

Екуменистички дијалог са њима био би заправо само еуфемизам за вешт политички потез којим се покушава спречити јачи утицај Ислама.

Међутим, екуменизму конзервативни православци замерају пре свега окупљање свих могућих и немогућих верских заједница и паганских религија, од којих су многе по мерилима хришћанске цркве - секте. Либерализација која влада у Светском савезу цркава саблажњава ортодоксне православце: у екуменским црквама и жене врше пасторалну службу, а за свештенике се примају и хомосексуалци, обављају се чак и венчања између особа истог пола. Православни се осећају преваренима и због тога што су након пада комунистичког режима, у Источну Европу ушле многе "сестринске цркве" и почеле да покрштавају православне. Ипак, једна група теолога и високих свештеника Православне цркве сматра да је неопходно отварање према екуменизму, док друга конзервативна група у томе види деградацију и уништење православља, а екуменизам као највећу јерес назива религијом без бога.

НАЦИОНАЛНА ПОЛИТИКА И СПЦ

Отприлике у исто време када је Слободан Милошевић дошао на власт у Србији, 2. децембра 1990. године Свети архијерејски синод Српске православне цркве поставио је за новог, 44. по реду српског патријарха епископа рашко-призренског Павла. У то време будјења националне и верске свести, СПЦ је први пут, после дуго времена, пружена шанса да утиче на друштвено-политички живот.

Поклапање клерикалних ставова о српском питању, односно опстанку српског народа у републикама бивше СФРЈ, са Милошевићевом политичком аспирацијом велике Србије није доводјено у питање. Тако је нпр. Патријарх Павле писао лорду Карингтону: "Или ће се наш народ с оружјем у руци изборити за опстанак у истој држави са матицом српског народа или ће бити присиљен да се из те нове НДХ пре или после исели" и "Срби не могу остати у саставу било какве независне Хрватске, већ се морају наћи под заједничким државним кровом са данашњом Србијом и

свим српским крајинама”. СПЦ је трпела притисак од режима, а посебно од јавности. А први раскол не само у односу између СПЦ и власти, него и у самом Синоду СПЦ јавио се 1995. године због потписивања Дејтонског споразума. СПЦ остаје верна радикалној идеји националног окупљања, идеји велике Србије, а реч им се приклонио ономе што се није могло избећи. Милошевић више није крив због тога што је водио ратове већ због тога што их није добио. СПЦ се сукобљава са Милошевићем и остаје све усамљенија, разапета и у својим редовима између јустиноваца, тзв. “јастребова” и оних умерених и толерантних тзв. “голубова”.

Када је консензусом националних институција донета одлука да све Србе у Дејтону представља Милошевић, са тим се сагласила и СПЦ, али осам владика је тражило смену патријарха Павла. Истовремено се огласио и Сабор архијереја који је устао против Дејтона, против свих који другачије мисле и који је за најављени суд у Хагу тврдио да се таквом политиком **“изводи на суд читав један народ”**. Патријарх Павле је био понижен и принудјен да повуче свој потпис а сукоб између државе и СПЦ се још више заоштрио.

Данас се СПЦ поново налази на раскршћу, растрзана између “светосавске традиције” и захтева “модерног доба политичког дијалога и демократије”, које неки виде као прикривени неоколонијализам и демократски тоталитаризам (митрополит црногорско-приморски Амфилохије Радовић)

Зона, Број 173; 23.11.2003